

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Декан факультету соціології та управління
 Т.Ф. Бірюкова
 (підпис)
 « 01 » Україна 2023

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РІЗНИМИ ВІКОВИМИ ГРУПАМИ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

підготовки бакалаврів

очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти

спеціальності 231 «Соціальна робота»

освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

Укладач: Маловічко Олена Владиславівна, к.філос.н., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи

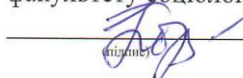
Протокол № 1 від "31" серпня 2023 р.
Завідувач кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи

(підпис)

Т.І. Бутченко

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління

Протокол № 1 від "01" вересня 2023 р.
Голова науково-методичної ради
факультету соціології та управління

(підпис) Н.В. Горло

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

О.В. Маловічко

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Галузь знань 23 - «Соціальна робота»	нормативна / за вибором	
Розділів - 2	Спеціальність 231 - «Соціальна робота»	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 120		2 -й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - самостійної роботи студента -72	Освітня програма 231 - «Соціальна робота»	Лекції	
		24 год.	2 год.
	Практичні		
	24 год.	4 год.	
	Самостійна робота		
	72 год.	64 год.	
	Рівень вищої освіти: бакалаврський	Вид підсумкового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальна робота з різними віковими групами» є ознайомити студентів із біосоціальними аспектами старіння та старості; із соціальними наслідками демографічних процесів, зумовлених старінням населення; із особливостями психосоматичних, матеріально-побутових, законодавчо-правових, соціокультурних та інших проблем людей похилого віку; із дискусійними питаннями та проблемами соціальної політики і пенсійного забезпечення у контексті різних характеристик процесу старіння (вихід на пенсію, розмір пенсій, працевлаштування людей пенсійного віку, житлові питання тощо). Багато уваги приділено вивченню психології та психопатології похилого і старечого віку, питанням охорони здоров'я і медико- соціального обслуговування цієї групи клієнтів, розумінню деонтологічних питань у соціальній роботі з людьми похилого віку.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Соціальна робота з різними віковими групами» є:

- дослідження наслідків впливу старіння населення на суспільство та індивідів у суспільстві;
- виявлення психосексуальних особливостей старіння;
- установлення впливу старіння на психічне здоров'я людини;
- ознайомлення із визначальними ознаками здорового старіння, включаючи формальні та неформальні системи підтримки, а також структурні фактори;

- виявлення особливостей соціальної роботи з людьми похилого віку в різному оточенні;
- дослідження впливу роботи з людьми похилого віку, а також старіння нас самих на загальну практику соціальної роботи;
- розкриття етичних та суперечливих питань, які виникають у соціального працівника
- при роботі з людьми похилого віку.
У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- ставлення до старості у суспільстві (історичний аспект);
- соціально-гігієнічні та психо-фізіологічні прояви старіння;
- особливості адаптації до пенсійного періоду життя;
- особливості соціальної роботи з людьми похилого віку вдома, на прийомі, у спеціалізованих стаціонарних і амбулаторних закладах;
- юридичні, медичні, етичні та інші аспекти роботи соціальних служб із геронтологічною групою населення;
- питання, пов'язані зі смертю та вмиранням;
- особливості та організація догляду за перестарілими немічними і хворими людьми.

вміти:

- проводити аналіз демографічної ситуації в районі (на території) дії закладу соціальної роботи;
- виявляти основні проблеми людей похилого віку і, виходячи із цього, планувати індивідуальну роботу з клієнтами геронтологічної групи;
- застосовувати психотерапевтичні методи до розв'язання сімейно- побутових проблем людей похилого віку;
- використовувати деонтологічні прийоми під час обслуговування та соціальної роботи з літніми людьми;
- проводити гігієнічне виховання з питань здорового способу життя серед населення похилого та старечого віку;
- здійснювати догляд за немічними та хворими людьми цієї вікової категорії;
- володіти основними прийомами невідкладної допомоги у випадках раптового порушення життєдіяльності організму;
- проводити консультування з питань соціально-правової політики держави стосовно людей похилого віку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей):**

- знати специфіку життєвих проблем людей похилого віку;
- розуміти місце людей похилого віку як клієнтів соціальної роботи в суспільстві;
- знати теоретичні підходи у соціальній роботі з людьми похилого віку;
- застосовувати методи і методики практичної соціальної роботи з людьми похилого віку;

- бути обізнаним у роботі соціальних служб з людьми похилого віку.
- аналізувати соціальні явища, пов'язані з проблемами людей похилого віку;
- підбирати методи та методики роботи відповідно до проблем людей похилого віку;

Міждисциплінарні зв'язки. «Соціальна робота з різними віковими групами» як навчальна дисципліна має широкі міждисциплінарні зв'язки. Це передусім курси «Теорія соціальної роботи», «Технології соціальної роботи» та інші.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Соціальна геронтологія: поняття та зміст

Тема 1. Соціальна геронтологія як суспільна наука та навчальна дисципліна

Соціальна геронтологія: поняття і зміст. Старіння і старість як єдине біологічне, медичне і соціальне явище. Категорійно-понятійний інструментарій соціальної геронтології. Характеристика старіння і старості. Поняття про тривалість життя та процес старіння. Сучасні принципи старіння. Довголіття: соціальне та індивідуальне. Танатологія як складова геронтології. Іморталізм як можливість продовження життя в перспективі. Нанотехнології - майбутнє геронтології.

Тема 2. Соціально-психологічна теорія старіння

Соціально-психологічні теорії старіння як вираження суспільного розуміння спільно-біологічних вікових процесів у другу половину ХХ ст. Філософська основа соціологічних інтерпретацій старіння і старості. Погляди вітчизняних психологів і соціологів на старіння і старість. Ідеологічні аспекти конфлікту поколінь в Україні в останнє десятиліття ХХ ст.

Тема 3. Постаріння населення як соціально-демографічний процес

Постаріння населення як унікальне явище ХХ ст. і загальносвітовий процес. Демографія як складова соціальної геронтології: основні поняття і методи дослідження. Основні принципи соціально-демографічної політики ООН. Демографічна ситуація у Україні після розпаду СРСР і зміни політико-економічної ідеології країни. Основні характеристики становища населення старшого віку в Україні. Ставлення геронтологів і соціологів до самого явища «демографічна старість»: позитивне і негативне.

Тема 4. Соціальна значимість медичних проблем старшого покоління

Здоров'я населення старшого віку і за потреби медичної допомоги. Концепція здоров'я Всесвітньої організації охорони здоров'я при ООН та основні показники життєздатності в літньому і старечому віці. Поняття «громадське здоров'я» та стратегія держави щодо здоров'я населення похилого та старечого віку. Соціальні аспекти геронтологічного догляду та реабілітації. Проблеми інвалідності населення старшого віку.

Розділ 2. Державна соціально-геронтологічна політика в Україні

Тема 1. Соціальна активність похилих людей в Україні

Поняття «соціальна активність» населення і її види. Трудова активність літніх і особливості трудової діяльності в пенсійному віці. Фактори, що впливають на трудову активність в похилому і старому віці.

Тема 2. Технологія соціальної роботи з літніми і похилими людьми

Соціально-психологічні проблеми літніх і старих людей. Феноменологія літньої людини як клієнта. Державна політика щодо літніх і старих людей. Технології соціальної роботи з літніми і старими людьми.

Тема 3. Принципи, форми і організація соціального обслуговування літніх і старих людей

Соціальне обслуговування літніх і старих людей — обов'язок держави і благодійність суспільства. Основні поняття і механізми. Форми соціального обслуговування населення старшого віку. Неурядові некомерційні організації у наданні соціальної допомоги літнім і старим людям. Аналіз різних моделей соціального обслуговування нужденного населення.

Тема 4. Концептуальні та правові основи соціально-геронтологічної політики в Україні

Тема 5. Старість та влада

Тема 6. Похила людини та її сім'я

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин								
	денна форма					заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі			
		л	сем./пр./ лаб.	сам. роб.		л	сем./пр./ лаб.	сам. роб.	
i	2	3	4	5	6	7	8	9	
Розділ 1. Соціальна геронтологія: поняття та зміст									
Тема 1. Соціальна геронтологія як суспільна наука та навчальна дисципліна	8	2	2	4					
Тема 2. Соціально-психологічна теорія старіння	16	4	6	6					
Тема 3. Постаріння населення як соціально-демографічний процес	10	4	2	4					
Тема 4. Соціальна значимість медичних проблем старшого покоління	12	4	2	6					
Тема 5. Пенсійне забезпечення за старістю	6			6					
Тема 6. Досвід медико-соціальної роботи з похилими людьми за кордоном	6			6					

Разом за розділом 1	58	14	12	32						
Розділ 2. Державна соціально-геронтологічна політика в Україні										
Тема 1. Соціальна активність похилих людей в Україні	12	2	4	6						
Тема 2. Технологія соціальної роботи з літніми і похилими людьми	16	4	4	8						
Тема 3. Принципи, форми і організація соціального обслуговування літніх і старих людей	12	4	4	4						
Тема 10. Концептуальні та правові основи соціально-геронтологічної політики в Україні	6			6						
Тема 11. Старість та влада	8			8						
Тема 12. Похила людини та її сім'я	8			8						
Разом за розділом 2	62	10	12	40						
Усього годин	120	24	24	72						

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціальна геронтологія як суспільна наука та навчальна дисципліна	2
2	Соціально-психологічна теорія старіння	4
3	Постаріння населення як соціально-демографічний процес	4
4	Соціальна значимість медичних проблем старшого покоління	4
5	Соціальна активність похилих людей в Україні	2
6	Технологія соціальної роботи з літніми і похилими людьми	4
7	Принципи, форми і організація соціального обслуговування літніх і старих людей	4
Разом		24

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціальна геронтологія як суспільна наука та навчальна дисципліна	2
2	Соціально-психологічна теорія старіння	6
3	Постаріння населення як соціально-демографічний процес	2
4	Соціальна значимість медичних проблем старшого покоління	2
5	Соціальна активність похилих людей в Україні	4
6	Технологія соціальної роботи з літніми і похилими людьми	4
7	Принципи, форми і організація соціального обслуговування літніх і старих людей	4
Разом		24

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціальна геронтологія як суспільна наука та навчальна дисципліна	4
2	Соціально-психологічна теорія старіння	6
3	Постаріння населення як соціально-демографічний процес	4
4	Соціальна значимість медичних проблем старшого покоління	6
5	Пенсійне забезпечення за старістю	6
6	Досвід медико-соціальної роботи з похилими людьми за кордоном	6
7	Соціальна активність похилих людей в Україні	6
8	Технологія соціальної роботи з літніми і похилими людьми	8
9	Принципи, форми і організація соціального обслуговування літніх і старих людей	4
10	Концептуальні та правові основи соціально-геронтологічної політики в Україні	6
11	Старість та влада	8
12	Похила людина та її сім'я	8
Разом		72

8. Види контролю і система накопичення балів

Контроль рівня знань студентів щодо засвоєння ними тем з дисципліни «Соціальна

геронтологія» включає:

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретних завдань.

Оцінювання відповідей на семінарському занятті:

- 3 бали - чітка повна змістовна відповідь на питання, оперування багатьма теоретичними джерелами, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції;
- 2 бали - змістовне доповнення;
- 1 бал - поверховий виклад матеріалу;
- 0 балів - відсутність відповіді.

Рубіжний підсумковий контроль проводиться по завершенні вивчення змістовного модуля у вигляді модульної контрольної роботи або тестування.

Оцінювання контрольних робіт:

- 9 балів - повна змістовна відповідь на всі завдання, оперування багатьма теоретичними джерелами, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції;
- 7-8 балів - авторська позиція заявлена, але повністю не обґрунтована, викладення матеріалу засноване на знанні джерел, але без аналітичної позиції;
- 4-6 балів - поверховий виклад матеріалу, слабке знання теоретичних джерел;
- 1-3 бали - короткий поверховий виклад матеріалу, нечіткі та помилкові визначення понять;
- 0 балів - відсутність відповідей

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного контролю

№ п/п	Вид діяльності	Коефіцієнт (вартість виду)	Кількість робіт	Результат
1.	Самостійна робота	0,5	12	6
2.	Контрольна робота	9	2	18
3.	Практичне заняття	3	12	36
Підсумковий бал				60

Підсумковий контроль проводиться по закінченні вивчення курсу з метою оцінювання результатів вивчення навчального курсу на завершальному етапі

Підсумковий контроль проходить у формі заліку, під час якого студент може отримати 40 балів. З них 20 балів - за результатами тестування (або виконання індивідуального завдання), 20 балів відводиться на екзамен у усному вигляді (2 питання для перевірки рівня засвоєння теоретичних знань: по 7 балів за кожне, 1 завдання для перевірки рівня сформованості практичних умінь та навичок - 6 балів).

У цілому, студент отримує 100 балів.

Шкала оцінювання: національна та ЕСТ8

За шкалою ЕСТ8	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
А	90 - 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
В	85 - 89 (дуже добре)	4 (добре)	
С	75 - 84 (добре)		

	70 - 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 - 69 (достатньо)		
PX	35 - 59 (незадовільно - з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
P	1 - 34 (незадовільно - з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Семигіна Т. В. Теорії і методи соціальної роботи : Підручник / Т. В. Семигіна, І. І. Мигович. - К. : Академвидав, 2005. - 166 с.
2. Харченко С. Я. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні : Навч. Посібник / С. Я. Харченко. - Луганськ : Альма-матер, 2005. - 322 с.
3. 1. Дослідження у соціальній роботі : антологія / упоряд. Т. Семигіна. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 203 с.
4. Ольчак М., Ростек К. Вдосконалення соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах : посібник. Київ : Громова Є. Б., 2019. 57 с.
5. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
6. Сучасні підходи надання соціальних послуг в територіальних громадах : навч.-метод. посіб./ О. І. Гура, С. В. Ільїн, О. О. Широбокова. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 160 с.
7. Сучасні теорії соціальної роботи : антологія / упоряд. Т. Семигіна. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 160 с.

Додаткова:

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.
2. Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах : практ. рек. Київ, 2019. 72 с. 3. Соловійова Т. Г. Соціальні моделі психокорекційної роботи : метод. рек. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 57 с.
3. Соціальні послуги в громаді: новели законодавства / розроблено проектом "Експертна підтримка врядування та економічного розвитку (EDGE)" у партнерстві з Міністерством соціальної політики та за підтримки Міністерства міжнародних справ Канади. 2019. 11 с.
4. Технології соціальної роботи і соціальної допомоги в умовах трансформаційного періоду : навч.-метод. посіб. / за заг. ред.: А. О. Полянничко, А. В. Кирилюк. Суми : Цьома, 2020. 336 с.

Інформаційні джерела:

1. Адміністрування надання соціальної підтримки. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Methodichni-rekomendacii.html> (дата звернення 30.08.2023).
2. Про Національну соціальну сервісну службу України. URL: <https://nssu.gov.ua/pronacsocsluzhbu> (дата звернення 30.08.2023).
3. Служба (управління) у справах дітей Запорізької міської ради. URL: <https://zp.gov.ua/uk/organizations/item/60/sluzhba-upravlinnya-u-spravah-ditej-zaporizkoimiskoi-radi> (дата звернення 30.08.2023).
4. Карітас Україна. URL: <https://caritas.ua/> (дата звернення 30.08.2023). 5. БО "Позитивні жінки". URL: <https://pw.org.ua/istoriya-stvorennya/> (дата звернення 30.08.2023).